

Sygn. akt I ACa 1719/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 marca 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący: SSA Edyta Jefimko (spr.)

Sędziowie: SA Maciej Dobrzyński

SA Dorota Markiewicz

Protokolant: sekretarz sądowy Marta Puszkarska

po rozpoznaniu w dniu 15 marca 2017 r. w Warszawie na rozprawie

sprawy z powództwa (...) W.

przeciwko (...) spółce akcyjnej z siedzibą w (...) spółce akcyjnej z siedzibą w W.

o zapłatę

oraz z powództwa wzajemnego (...) spółki akcyjnej z siedzibą w Ł. przeciwko (...) W.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda (pозwanego wzajemnego)

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 11 lipca 2014 r., sygn. akt I C 539/12

1. oddala apelację,

2. zasądza od (...) W. na rzecz:

a) (...) spółki akcyjnej z siedzibą w Ł. kwotę 24 081 zł (dwadzieścia cztery tysiące osiemdziesiąt jeden złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania zażaleniowego i apelacyjnego,

b) (...) spółki akcyjnej z siedzibą w W. kwotę 5 400 zł (pięć tysięcy czterysta złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Dorota Markiewicz Edyta Jefimko Maciej Dobrzyński

Sygn. akt I ACa 1719/16

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił powództwo główne (...) W. przeciwko pozwanym: (...) Spółka z o.o. z siedzibą w (...) S.A. z siedzibą w W. (poprzednio (...) S.A.) o zapłatę solidarnie kwoty 1.069.365zł 06 gr., tytułem kar umownych wraz z odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty oraz kwoty 243.006 zł 88 gr., tytułem odsetek od kwoty 1.069.365zł 06 gr. naliczonych na podstawie art. 482 § 1 k.c. do dnia 29 grudnia 2011 r. wraz odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty oraz uwzględnił powództwo wzajemne (...)

Spółka z o.o. z siedzibą w W. przeciwko (...) W. zasądzając od pozwanego wzajemnego na rzecz powoda wzajemnego kwotę 1.066.398zł 86 gr. z ustawowymi odsetkami od wymienionych kwot i dat. W przypadku obu powództw Sąd obciążył kosztami procesu (...) W.. Powód wzajemny dochodził powyższej kwoty tytułem wykonania prac objętych wystawionymi fakturami (230.577 zł 75 gr.), bezprawnie uzyskanej przez (...) W. korzyści w związku z udzieloną gwarancją (209.269 zł 37 gr.), poniesionej szkody wskutek bezprawnego odstąpienia przez pozwanego wzajemnego od umowy (626.551zł74 gr.).

Powyższe orzeczenie Sąd Okręgowy wydał na podstawie następujących ustaleń faktycznych i wniosków.

W dniu 22 grudnia 2009 r. w wyniku przetargu ograniczonego przeprowadzonego zgodnie z ustawą Prawo zamówień publicznych, (...) W. (zamawiający) zawarło z Konsorcjum firm (...) Spółką z o.o. z siedzibą w W. (poprzednik prawny (...) Spółka z o.o. z siedzibą w W.) i (...) S.A. z siedzibą w W. umowę na świadczenie usług serwisu nad systemem (...) wraz z usługami związanymi z rozwojem systemu. Zawarcie umowy poprzedzały liczne spotkania stron, podczas których negocjowana była jej treść i załączników do niej. Jednym z warunków dopuszczenia do udziału w postępowaniu przetargowym było posiadanie przez wykonawcę, centrum przyjmowania zgłoszeń awarii. Oświadczeniem złożonym w dniu 30 lipca 2009 r. przedstawiciele Konsorcjum potwierdzili, iż posiadają takie centrum wyposażone w call center i aplikację służącą do komunikacji z klientem oraz bazę wiedzy, która będzie gromadziła wszystkie zgłoszenia oraz historię ich realizacji.

Umowa ta została zawarta na czas określony od dnia 23 grudnia 2009 r. do dnia 31 grudnia 2010 r. W § 3 pkt 1 określono, że jej przedmiotem jest świadczenie na rzecz zamawiającego usług obejmujących:

- 1/ dokonywanie okresowych przeglądów Systemu i Platformy oraz okresowych czynności administracyjnych;
- 2/ zapewnienie aktualizacji oraz poprawek Systemu i Platformy wraz z aktualizacją dokumentacji związanej Systemem;
- 3/ usuwanie awarii zgłoszonych przez zamawiającego;
- 4/ świadczenie usług wsparcia drogą mailową, w siedzibie zamawiającego lub w inny ustalony sposób na piśmie, w dni robocze, w godzinach pracy urzędu miasta - w ramach limitów określonych w § 3.11 umowy;
- 5/ świadczenie usług wsparcia drogą mailową, w siedzibie zamawiającego lub w inny ustalony sposób na piśmie, w dni robocze, w godzinach pracy urzędu miasta - po przekroczeniu limitów określonych w § 3.11 umowy;
- 6/ świadczenie usług szkoleniowych i warsztatów;
- 7/ prowadzenie prac rozwojowych Systemu.

W zamian za świadczenie usług objętych w pierwszych czterech punktach należne było wykonawcy wynagrodzenie ryczałtowe, zaś w zakresie pozostałych usług przysługiwało dodatkowe wynagrodzenie kosztorysowe w oparciu o stawki godzinowe pracy. W załączniku nr 2 do umowy wskazano wykaz osób przewidzianych do jej realizacji. Osoby wyznaczone przez Konsorcjum przed przystąpieniem do świadczenia usług miały uzyskać z Biura Ochrony (...) W. upoważnienie do przetwarzania danych osobowych w Urzędzie (...) W., zgodnie z art. 37 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych. Przy odbieraniu upoważnienia poszczególne osoby podpisywały stosowne oświadczenia, w których zobowiązywały się do zachowania w tajemnicy wszelkich informacji dotyczących danych osobowych oraz sposobu ich zabezpieczeń, zapewnienia bezpieczeństwa i ochrony danych osobowych przetwarzanych w Urzędzie (...) W., a w szczególności zabezpieczenia ich przed dostępem osób nieupoważnionych, zabranieniem ich, uszkodzeniem oraz nieuzasadnioną modyfikacją lub zniszczeniem. Załącznik nr 7 do umowy określał elementy wymagane przy świadczeniu usług zgłaszania awarii. Było to posługiwanie się przez wykonawcę aplikacją dedykowaną do obsługi zgłoszeń serwisowych (helpdesk), do którego dostęp wraz z możliwością dokonywania pewnych zarezerwowanych dla poszczególnych osób operacji, miały mieć obie strony Umowy. Według załącznika aplikacja ta miała mieć następujące funkcjonalności: automatyczne wyliczenia (...), automatyczne nadawanie statusu

„zawieszony” w określonych sytuacjach, możliwość przeglądania i edycji wszystkich zgłoszeń przez koordynatora ze strony zamawiającego, zmiana statutu zgłoszenia w systemie na „zamknięty” przez zamawiającego, uzgadnianie zmiany statusu przez obie strony w określonych sytuacjach.

W dniach 24 - 27 grudnia 2009 r. z uwagi na przerwę świąteczną, Urząd (...) W. nie pracował, więc kluczowi konsultanci projektu ze strony Konsorcjum odebrali wystawione przez pracowników powoda upoważnienia w dniach 28 i 29 grudnia 2009 r. Po zawarciu umowy okazało się, że pozwani nie posiadają aplikacji z wymaganymi przez zamawiającego funkcjami i dopiero zamierzają taką uruchomić. Dysponowali natomiast systemem helpdesk, który zdaniem strony powodowej nie spełniał wymogów umowy, gdyż nie posiadał automatycznego wyliczenia (...). Zamawiający miał możliwość wglądu do historii danego zgłoszenia i dokonywać zagwarantowanych w umowie operacji, np. zmiany statusu zgłoszenia na „zakończony”.

Według strony powodowej wykonawca rozpoczął pełne świadczenia usług w dniu 6 stycznia 2010 r. W związku z tym, że umowa obowiązywała od dnia 23 grudnia 2009 r., to powód naliczył pozwanym kary umowne za 13 dniowe opóźnienie w przystąpieniu do realizacji usług określonych w § 3 ust. 1 pkt c umowy. W dniu 1 marca 2010 r. powód wystawił notę księgową nr (...), w której obciążył (...) Spółkę z o.o. w W. kwotą 349.479 zł 84 gr. tytułem kary umownej naliczonej na podstawie § 16 ust. 3 pkt a ppkt 1 i 2 umowy za 39 dni opóźnienia, w tym w związku z art. 111 § 2 k.c. za 13 dniowe opóźnienie w przystąpieniu do realizacji usług określonych w § 3 ust. 1 pkt c oraz za opóźnienie należytego wykonania postanowień załącznika nr (...) do umowy, uniemożliwiające automatyczne i zgodne z rzeczywistym stanem wyliczanie (...) za okres od dnia 23 grudnia 2009 r. do dnia 31 stycznia 2010 r. Następnie, notą księgową nr (...) roku z dnia 29 marca 2010 r. powód obciążył (...) Spółkę z o.o. kwotą 418.538 zł 73 gr. tytułem kary umownej naliczonej zgodnie z § 16 ust. 5 umowy za odstąpienie od umowy na podstawie § 17 ust. 2 umowy.

Pismami z dnia 29 marca 2010 r. na podstawie § 17 ust. 2 umowy powód odstąpił od umowy ze skutkiem natychmiastowym. Jako podstawę odstąpienia wskazał rażące naruszenie przez wykonawcę zobowiązań wynikających z umowy, w szczególności nieświadczenie usługi określonej w umowie w sposób i na zasadach szczegółowo i jednoznacznie w niej określonych.

Notą księgową nr (...) z dnia 13 kwietnia 2010 r. (...) W. obciążyło (...) Spółkę z o.o. kwotą 292.977zł11 gr. tytułem kary umownej na podstawie § 16 ust. 3 pkt a ppkt 2 umowy za 28 dni opóźnienia w należywym wykonaniu postanowień Załącznika nr 7 do Umowy, uniemożliwiające automatyczne poprawne i zgodne z rzeczywistym stanem wyliczenie (...) za okres od 1 lutego 2010 r. do 28 lutego 2010 r. W nocie tej powód wskazał, że dokonał potrącenia kwoty 75.338 zł 36 gr. z faktur VAT wystawionych przez pozwaną za okres od 1 lutego 2010 r. do 28 lutego 2010 r. nr (...) z dnia 5 marca 2010 r. na kwotę 69.616 zł 86 gr. i faktury z dnia 7 lutego 2010 r. nr (...)zł rozpatrywanej łącznie z korektą nr (...) z dnia 16 marca 2010 r. na kwotę 5.721zł 50 gr. Z noty tej wynikało, iż pozostała do zapłaty kwota w wysokości 217.638 zł 75 gr. Pismem doręczonym powodowi w dniu 19 lipca 2010 r. (...) Spółka z o.o. poinformowała o przeniesieniu praw i obowiązków z umowy z dnia 22 grudnia 2009 r. do (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w W. (aktualnie (...) Spółka z o.o. w W.). Notą księgową nr (...) z dnia 18 sierpnia 2010 r. powód obciążył pozwanego kwotą 292.977zł 11 gr., na podstawie § 16 ust. 3 pkt a ppkt 2 umowy za 28 dni opóźnienia w należywym wykonaniu postanowień Załącznika nr 7 do Umowy, uniemożliwiające automatyczne poprawne i zgodne z rzeczywistym stanem wyliczenie (...) za okres rozliczeniowy od 1 marca 2010 r. do 28 marca 2010 r.

Dnia 26 kwietnia 2010 r. i 28 maja 2010 r. powód wezwał do zapłaty należności zgodnie z notami księgowymi z 1 marca 2010 r. i 13 kwietnia 2010 r., a wezwaniami do zapłaty z 18 października 2010 r. i z dnia 8 listopada 2010 r. wezwał go do zapłaty zgodnie z notą księgową z dnia 18 sierpnia 2010 r. Z kolei pozwany wystawił powodowi W. faktury za wykonane w okresie obowiązywania umowy przez K. prace.

W ocenie Sądu Okręgowego, autentyczność dokumentów oraz treść zeznań świadków – w zakresie, w jakim stanowiły podstawę ustalenia stanu faktycznego sprawy – nie budziły wątpliwości i korespondowały ze sobą, dlatego Sąd dał im wiarę.

Dokonując oceny prawnej powyższych ustaleń faktycznych, Sąd uznał powództwo główne za niezasadne. Wskazał, że najistotniejszą funkcją, jaką pełni kara umowna dochodzona przez powoda głównego jest funkcja kompensacyjna. Kara taka jest bowiem surogatem odszkodowania za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania niepieniężnego. Ważnym zadaniem kary umownej jest zabezpieczenie wykonania zobowiązania oraz ułatwienie naprawienia szkody. Zadania te można określić mianem funkcji stymulacyjnej, bowiem zastrzeżenie kary umownej ma mobilizować dłużnika do prawidłowego wykonania zobowiązania. Funkcja symplifikacyjna kary umownej wiąże się z ułatwieniem dla wierzyciela w dochodzeniu kary umownej w procesie. Wierzyciel bowiem nie ma obowiązku wykazania ani faktu powstania szkody, ani jej wysokości. Zobligowany jest jedynie udowodnić, że kara umowna została skutecznie zastrzeżona oraz, że doszło do nienależytego wykonania lub niewykonania zobowiązania. Zastrzeżenie kary umownej powoduje modyfikację ogólnych reguł odpowiedzialności określonych w art. 471 k.c. w tym sensie, że dla zaistnienia obowiązku zapłaty kary umownej niezbędne jest łączne wystąpienie tylko dwóch przesłanek pozytywnych i niezastnienie żadnej z przesłanek negatywnych. Pierwszą z przesłanek pozytywnych jest istnienie skutecznego postanowienia umownego, z którego wynika obowiązek świadczenia kary umownej, drugą – niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania lub pojedynczego obowiązku, za które dłużnik ponosi odpowiedzialność.

Sąd wskazał, że strona pozwana nie kwestionowała treści postanowienia umownego przewidującego naliczanie kar umownych. Powód nie zgłaszał uwag odnośnie do sposobu wykonywania przez pozwanych podstawowych czynności składających się na przedmiot umowy, tj. świadczenia usług serwisowych dla systemu (...) stanowiącego kluczowy dla powoda system informatyczny klasy (...). Zgodnie z opisem przedmiotu zamówienia wynikającym z (...) oraz umowy stron podstawowym zadaniem Konsorcjum było utrzymanie systemu (...) w działaniu oraz usuwanie wszelkich pojawiających się nieprawidłowości zgłaszanych przez użytkowników systemu (...) - pracowników (...). W.. Oznaczało to, że system ten działał w trakcie wykonywania umowy przez pozwane Konsorcjum w sposób akceptowany przez powoda i zgodnie z założeniami umowy, co potwierdzili świadkowie.

Zastrzeżenia jakie powód zgłosił do działania aplikacji wspomagającej wykonanie przedmiotu umowy, tj. aplikacji H. D. sprowadzały się jedynie do zarzutu, iż aplikacja ta nie dokonywała automatycznego zliczania czasów tzw. (...) (rozumianego jako poziom czasów reakcji na dokonane zgłoszenie i czasów naprawy awarii będących przedmiotem poszczególnych zgłoszeń), co utrudniało powodowi kontrolę sposobu wykonania umowy w tym aspekcie. Aplikacja H. D. została wdrożona u powoda i działała w sposób zgodny z opisem wymagań w zakresie tej aplikacji określonym na etapie postępowania o udzielenie zamówienia publicznego i potwierdzonym przez pozwanych oświadczeniem z dnia 30 lipca 2009 r. Powód przyznał, że aplikacja H. D. została udostępniona i służyła do przekazywania i gromadzenia zgłoszeń i przechowywała ich historię. W ogłoszeniu przetargowym wskazano, aby wykonawcy posiadali centrum przyjmowania zgłoszeń awarii, wyposażone w call center i aplikację służącą do komunikacji z klientem oraz bazę wiedzy, która będzie gromadziła wszystkie zgłoszenia oraz historię ich realizacji. Taką też aplikację zapewнили pozwani przystępując do postępowania przetargowego. Wymagania powoda w zakresie automatycznego zliczania czasów (...) zostały wprowadzone do umowy po dokonaniu wyboru najlepszej oferty. Kwestią sporną było więc, czy działanie powoda polegające na rozszerzeniu przedmiotu zamówienia było dopuszczalne na gruncie ustawy Prawo zamówień publicznych.

Sąd wskazał, że strony umowy o wykonanie zamówienia publicznego obowiązane są zawrzeć umowę na warunkach określonych w specyfikacji istotnych zamówienia i w ofercie. Gwarantem takiego działania powinien być sam zamawiający, gdyż to on może dowolnie dokonywać zmian (...) w trakcie postępowania przetargowego tak, aby najlepiej realizować swoje potrzeby. W (...) powód dokonał dokładnego opisu wymagań dotyczących parametrów w zakresie systemu (...), dla którego drobiazgowo określono zadania pozwanych w każdym ze zdefiniowanych w tym systemie obszarów. Takiego drobiazgowego opisu zabrakło w zakresie aplikacji pomocniczej H. D..

W art. 140 ust. 3 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych w brzmieniu obowiązującym w trakcie postępowania o udzielenie zamówienia publicznego przeprowadzonego przez powoda, wskazano, że wiążące dla stron jest takie określenie przedmiotu zamówienia, jakiego dokonał powód (...). Zakazane jest więc zawieranie

umowy o zmodyfikowanym w stosunku do (...) przedmiocie po przeprowadzeniu postępowania, jak i zamiana już zawartej umowy.

Biorąc pod uwagę powyższe, Sąd uznał, że nie doszło do niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania przez pozwanych i dlatego też powodowi nie przysługuje roszczenie o zapłatę kary umownej w wysokości 1.069.365,06 zł. Zdaniem Sądu świadczenia, których powód domagał się są obarczone nieważnością, a w konsekwencji są nienależne i nie można żądać ich wykonania. Ponadto odstąpienie powoda od umowy ze względu na brak automatycznego wyliczenia (...) było dotknięte wadą, bowiem nie przewidziano go w przedmiocie zamówienia określonym (...). Z tych samych względów powód nie mógł żądać dostarczenia aplikacji dokonującej takiego wyliczenia.

Konsekwencją uznania, że odstąpienie przez powoda od umowy nie wywarło skutku prawnego było uwzględnienie przez Sąd roszczenia zgłoszonego przez powoda wzajemnego i zasądzenie od (...) W. na rzecz tegoż powoda wzajemnego kwoty 1.066.398,86 zł z odsetkami ustawowymi.

Apelację od powyższego wyroku, zaskarżając go w całości, wniósł powód główny (pозwany wzajemny) - (...) W., zarzucając naruszenie przepisów:

1/ prawa materialnego:

- art. 140 ust. 3 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych poprzez przyjęcie, że (...) W. wprowadziło do umowy stron zawartej w wyniku przetargu ograniczonego, już po dokonaniu wyboru najlepszej oferty, wymagań w zakresie automatycznego zliczania czasów (...) w sytuacji, gdy takie wymagania wynikały z § 6 Warunki (...) Istotnych Postanowień Umowy dołączonych do Specyfikacji Istotnych Warunków Zamówienia w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego;

- art. 483 § 1 k.c. art. 484 k.c., art. 492 k.c. przez błędne przyjęcie, że jedynym powodem odstąpienia przez (...) W. od umowy na świadczenie usług serwisu nad systemem (...) wraz z usługami związanymi z rozwojem systemu był brak automatycznego zliczania czasów (...) w sytuacji, gdy usługi objęte umową były wykonywane niezgodnie z w/w umową (między innymi: brak bazy wiedzy, samowolne zmienianie przez Wykonawcę statusów zgłoszeń bez konsultacji z zamawiającym i według własnego uznania itp);

2/ prawa procesowego, które miało istotny wpływ na treść rozstrzygnięcia:

- art. 233 § 1 k.p.c. przez zaniechanie wszechstronnego rozpoznania materiału dowodowego zebranego w sprawie i wyprowadzenie z niego błędnego wniosku, że nie doszło do niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązań z tytułu zawartej między stronami umowy oraz, że odstąpienie od umowy przez powoda było pozbawione podstaw;

- art. 328 § 2 k.p.c. brak wskazania podstawy prawnej oraz motywów jakimi kierował się Sąd Okręgowy uwzględniając powództwo wzajemne.

Zarzucając powyższe wniósł skarżący o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa głównego oraz oddalenia powództwa wzajemnego, w obu wypadkach z zasądzeniem kosztów postępowania za rzecz skarżącego, ewentualnie, o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji i o orzeczenie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Pozwani wnieśli o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów za postępowanie apelacyjne.

Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z dnia 27 maja 2015 r. I ACa 1677/14 - co do pozwu głównego: uchylił zaskarżony wyrok w zakresie kwoty 81.615 zł 05 gr. wraz z ustawowymi odsetkami i w tej części przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w Warszawie do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego oraz oddalił apelację w pozostałej części. Natomiast co do pozwu wzajemnego: uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w Warszawie do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia Sądu pierwszej instancji stanowiące podstawę faktyczną rozstrzygnięcia i przyjął je za własne. W jego ocenie brak zapewnienia przez pozwanych automatycznego wyliczenia (...) nie mógł stanowić podstawy do odstąpienia od umowy przez zamawiającego, a tym samym naliczenia przez powoda kar umownych przewidzianych na wypadek opóźnienia w realizacji usługi usuwania awarii, równocześnie Sąd wskazał, iż usługa ta była wykonywana, a jedynie poziom czasów reakcji na dokonane zgłoszenie nie był obliczany automatycznie, a manualnie. W związku z powyższym uznał, iż uzasadnione było oddalenie przez Sąd Okręgowy powództwa (...) W. o zapłatę kar umownych naliczonych za opóźnienie w realizacji usługi obsługi zgłoszeń awarii systemu, na podstawie § 16 ust. 1 pkt 3a umowy stron. Zauważył równocześnie, że Sąd Okręgowy, oddalając z tej przyczyny powództwo w całości pominął jednak, że w ramach odszkodowania, powód żądał także kar umownych za 13-dniowe opóźnienie w rozpoczęciu wykonywania umowy. Pomimo obowiązywania umowy od dnia 23 grudnia 2009 r. pozwani przystąpili do jej wykonywania dopiero w dniu 6 stycznia 2010 r. Powód wystawił not obciążeniową nr (...) z dnia 1 marca 2010 r. na kwotę 349 479 zł 84 gr., która obejmowała karę naliczoną łącznie za 39 dni opóźnienia. Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko pozwanych, iż z uwagi na datę początkową obowiązywania umowy (okres świąteczny) oraz konieczność wcześniejszego uzyskania przez wskazanych w umowie pracowników pozwanych z Biura (...) W. upoważnienia do przetwarzania danych osobowych w tym Urzędzie, obiektywna możliwość rozpoczęcia wykonywania umowy istniała dopiero od dnia 27 grudnia 2009 r., a zatem ewentualnie opóźnienie pozwanych może być rozpoznawane jedynie od tej daty za 9 dni w zakresie kwoty 80 649 zł, która na skutek błędu rachunkowego została wskazana w sentencji orzeczenia Sądu Apelacyjnego w zawyżonej wysokości, tj. 81 615 zł 05 gr. Sąd Apelacyjny stwierdził, iż Sąd Okręgowy nie rozpoznał istoty tego roszczenia powoda, nie poczynił w tym zakresie żadnych ustaleń faktycznych ani nie dokonał oceny prawnej żądania, mimo, że strony przedstawiały argumentację i dowody na potwierdzenie swych sprzecznych stanowisk w tym zakresie. Dlatego wyrok w tej części podlegał na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. uchyleniu. Sąd Apelacyjny uznał również za uzasadnioną apelację odnośnie rozstrzygnięcia o powództwie wzajemnym, którego Sąd I instancji w żaden sposób nie uzasadnił, ale i nie ustalił podstawy faktycznej i prawnej, usprawiedliwiającej uwzględnienie tego powództwa. Nie było bowiem dostatecznym uzasadnieniem takiego rozstrzygnięcia wskazanie, iż jest ono konsekwencją uznania, że odstąpienie przez (...) W. od umowy nie wywarło skutku prawnego. Powód wzajemny dochodził zapłaty sumy 1066 398 zł 86 gr. z różnych tytułów, a Sąd Okręgowy w żaden sposób się do tych podstaw nie ustosunkował, ani nawet nie poczynił w tym zakresie ustaleń faktycznych, a zatem nie rozpoznał istoty sprawy. Dlatego także i w tym zakresie zaskarżony wyrok podlegał, na podstawie art. 386 § 4 k.p.c., uchyleniu.

Na skutek zażalenia powoda wzajemnego na wyrok Sądu Apelacyjnego w części zawierającej rozstrzygnięcie o częściowym uchyleniu wyroku Sądu Okręgowego i przekazaniu sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania - Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 8 lipca 2016 r., I CZ 37/16 uchylił to orzeczenie, uznając, iż wbrew zarzutom Sądu Apelacyjnego Sąd Okręgowy dokonał rozpoznania istoty sprawy w zakresie powództwa wzajemnego. W jego ocenie, gdy zebrany w sprawie materiał dowodowy pozwala zweryfikować, czy rozstrzygnięcie Sądu I instancji jest prawidłowe, to pomimo zbyt lakonicznego uzasadnienia takiego rozstrzygnięcia, nie zachodzą podstawy do uznania, iż istota sprawy nie została rozpoznana. Natomiast odnośnie rozstrzygnięcia o powództwie głównym, w części dotyczącej roszczenia o zapłatę kary umownej za okres od dnia 27 grudnia 2009 r. do dnia 6 stycznia 2010 r., to Sąd Okręgowy ustalił, iż w tym okresie wykonawca pozostawał w gotowości do świadczenia usług na rzecz zamawiającego, a Sąd Apelacyjny na podstawie zeznań świadków będących pracownikami stron mógł dokonać oceny poprawności stanowiska Sądu I instancji, a w razie konieczności uzupełnienia materiału dowodowego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie jest zasadna.

Zakres ponownego rozpoznania sprawy przez Sąd Apelacyjny odnośnie powództwa głównego ograniczał się do roszczenia o zapłatę kar umownych, ale naliczonych wyłącznie za 9 dni opóźnienia w świadczeniu usług przez wykonawcę na rzecz zamawiającego w okresie od dnia 27 grudnia 2009 r. do dnia 6 stycznia 2010 r. Jak wynika z noty księgowej nr (...) z dnia 1 marca 2010 r. (nota księgowa k-153) kara ta została naliczona na podstawie § 16 ust. 3 pkt a ppkt 1 i 2 umowy, za 39 dni opóźnienia, w tym 13 - dniowe opóźnienie w przystąpieniu do realizacji usług

określonych w § 3 ust. 1 pkt c. Zgodnie z § 3 ust. 1 pkt c przedmiotem umowy łączącej strony było świadczenie na rzecz zamawiającego usług serwisowych nad systemem (...) wraz z usługami związanymi z rozwojem systemu, które m.in. obejmowały usuwanie awarii zgłoszonych przez zamawiającego. Umowa z dnia 22 grudnia 2009 r. w § 17 ust. 1 (k-26) określiła termin jej realizacji od dnia 23 grudnia 2009 r. do 31 grudnia 2010 r. Już w złożonej ofercie (oferta k-929) wykonawca deklarował realizację zamówienia od dnia zawarcia umowy. Zgodnie z pkt 2.2 załącznika nr 3 do umowy (załącznik do umowy k-51) usługi wsparcia w ramach ryczałtu miały być świadczone przez wykonawcę jedynie od poniedziałku do piątku, czyli w dni robocze, w godzinach od 8.00-16.00. Za fakt notoryjny należy uznać, iż w okresie od dnia 27 grudnia 2009 r. do 6 stycznia 2010 r. dniami roboczymi były tylko: 28, 29, 30 i 31 grudnia 2009 r. oraz 4, 5, i 6 stycznia 2010 r., łącznie 7 dni. Natomiast dzień 27 grudnia 2009 r. i dzień 3 stycznia 2010 r. były to niedziele, dzień 1 stycznia 2010 r. był dniem ustawowo wolnym od pracy, a dzień 2 stycznia 2010 r. sobotą. Zatem co do zasady zamawiający mógłby naliczyć, na podstawie § 16 ust. 3 pkt a ppkt 1 umowy, karę umowną z tytułu nienależytego wykonania postanowień umowy w przypadku opóźnienia w realizacji usług z przyczyn leżących po stronie wykonawcy w wysokości 0,3% wartości brutto umowy jedynie za 7 dni opóźnienia (umowa k- 25v).

Składając w dniu 2 marca 2010 r. do Urzędu(...) W. załącznik nr 3 do umowy w postaci miesięcznego protokołu usług ryczałtowych za miesiąc grudzień 2009 r. (załącznik k- 374) wykonawca wskazał, iż ze względu na brak zapotrzebowania za strony zamawiającego na usługi ryczałtowe w miesiącu grudniu 2009 r. nie mógł wykonać prac ryczałtowych w ramach przysługującego limitu. Podkreślić należy, iż nie było pomiędzy stronami sporne, iż w okresie od dnia 23 grudnia 2009 r. do dnia 6 stycznia 2010 r. (...) W. nie zgłosiło wykonawcy żadnej awarii.

W ocenie Sądu Apelacyjnego zasadnie wykonawca zarzuca zamawiającemu, iż (...) W. nie zapewniło mu frontu robót, ponieważ wykonawca nie mógł uzyskać dla swoich pracowników upoważnień do przetwarzania danych osobowych. Obowiązek posiadania takich upoważnień wynikał z § 15 ust. 3 umowy (umowa k-25). Wykonawca z odpowiednim wyprzedzeniem, bo już w dniu 16 grudnia 2009 r. (e-mail k- 724) wystąpił do zamawiającego o ich wydanie, prosząc o nadanie upoważnień dostępu do systemu w takim terminie, aby od dnia podpisania umowy usługi mogły być świadczone. W dniu 22 grudnia 2009 r. (...) W. (e-mail k-723) udzieliło mu odpowiedzi, stwierdzając, iż wobec braku podpisanej umowy uzyskanie dostępu do systemu nie jest możliwe.

Umowa została podpisana w dniu 22 grudnia 2009 r., natomiast nie jest sporną pomiędzy stronami okoliczność, iż spotkanie przedstawicieli wykonawcy i zamawiającego miało miejsce w dniu 28 grudnia 2009 r., podczas którego uzgodniono podstawowe kwestie związane z realizacją umowy. W załączniku nr 4 do umowy wykonawca wskazał powodowi listę konsultantów wiodących (wykaz k- 235). Z przedłożonych do akt sprawy upoważnień wystawionych dla pracowników wykonawcy wynika, iż (...) W. dokonało tego w dniu 29 grudnia 2009 r. (m.in. upoważnienia k- 107, 109, 147) i w dniach następnych. Pracownicy ci należeli do zespołu wdrożeniowego wykonawcy (wykaz k-236). Pomimo tego, jak wynika z treści zeznań świadka J. M. (złożone na rozprawie w dniu 26 czerwca 2014 r. nagranie 10.30-13.00 k-964-965), mającego przy wykonywaniu umowy pozycję konsultanta wiodącego w zakresie pionu infrastruktury, po podpisaniu umowy był on w stanie niezwłocznie podjąć działania i pozostawał w gotowości do świadczenia usług na rzecz zamawiającego. Okoliczność takiej gotowości wykonawcy potwierdził także świadek K. B. (zeznanie złożone na rozprawie w dniu 11 czerwca 2013 r., nagranie 03.13.- 03.15 k-885). Należy podkreślić, na co słusznie powoływał się w toku postępowania wykonawca, iż wykonywanie umowy wsparcia systemów informatycznych, w sytuacji gdy nie zostały zgłoszone przez zamawiającego konkretne błędy, usterki, czy awarie do usunięcia ich przez wykonawcę, polega na pozostawaniu w gotowości do świadczenia usług, aby możliwe było przystąpienie do ich świadczenia w odpowiednich, określonych w umowie czasokresach.

Zatem ustalenie Sądu Okręgowego, iż w okresie od dnia 27 grudnia 2009 r. do 6 stycznia 2010 r. wykonawca pozostawał w gotowości do świadczenia usług, w kontekście zebranego w sprawie materiału dowodowego, należy ocenić jako prawidłowe, co czyni zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. bezzasadnym. W konsekwencji Sąd ten nie dopuścił się naruszenia art. 483 k.c., oddalając powództwo o zapłatę kar umownych.

Prawidłowe jest także rozstrzygnięcie Sądu I instancji w zakresie roszczenia z powództwa wzajemnego, dochodzonego w łącznej kwocie 1.066.398 zł 86 gr. z ustawowymi odsetkami, w tym co do kwoty 230.577zł 75 gr. tytułem wykonania

prac objętych wystawionymi fakturami, co do kwoty 209.269 zł 37 gr. tytułem bezprawnie uzyskanej przez (...) W. korzyści w związku z udzieloną gwarancją oraz co do kwoty 626.551 zł 74 gr. tytułem poniesionej szkody wskutek bezprawnego odstąpienia przez pozwanego wzajemnego od umowy. Każde z tych trzech roszczeń było związane wyraźnie z naliczeniem przez powoda kar umownych, na podstawie § 16 ust. 3 pkt a ppkt 1 i 2 oraz pkt 5, do czego jak słusznie uznał Sąd Okręgowy, a stanowisko to w przeważającej części podzielił Sąd Apelacyjny w wyroku z dnia 27 maja 2015 r., I ACa 1677/14, (...) W. nie miało prawa.

Oświadczenie (...) W. o odstąpieniu od umowy łączącej strony było bezskuteczne, a zatem nie zachodziły podstawy do naliczania kar umownych z tego tytułu w oparciu o § 16 ust. 5. Wykonawca nie popadł także w opóźnienie w realizacji usług na rzecz zamawiającego, co oznacza, iż nie zaistniały podstawy do naliczenia przez niego kar umownych z tego tytułu na podstawie § 16 ust. 3 pkt a ppkt 1 i 2 umowy. Skoro powodowi nie przysługiwało roszczenie o zapłatę kar umownych, to na podstawie § 16 ust. 4 umowy nie mógł dokonać potrącenia swoich wierzytelności, z wierzytelnościami wykonawcy z kwot faktur VAT nr (...) (k-497), (...) (k-502), skorygowanej fakturą nr (...) (k-504-505), wystawionych na łączną kwotę 75 338 zł 36 gr., jak również z pobranej kaucji gwarancyjnej w wysokości 209.269 zł 37 gr.

Pozostałe niezapłacone faktury, objęte powództwem wzajemnym oznaczone były numerami: nr (...) (k-499), nr (...) (k-509), nr (...) (k-512) i nr (...) (k-493). W zakresie należności z tej ostatniej faktury, jak już wskazano powyżej, (...) W. nie miało podstaw do odmowy zapłacenia kwoty 16 488 zł 31 gr., z powołaniem się na fakt, że wykonawca nie świadczył na rzecz zamawiającego usług serwisu w okresie od dnia 23 grudnia 2009 r. do dnia 31 grudnia 2009 r. W stosunku do faktur nr (...) zamawiający zarzucał z kolei wykonawcy nieprawidłowe wyliczenie wysokości wynagrodzenia, nie kwestionując, iż same usługi zostały wykonane. Jednak w toku postępowania powód nie wykazał, aby rozliczenie usług świadczonych przez wykonawcę w lutym 2010 r. było nieprawidłowe. Natomiast w zakresie faktury nr (...), wystawionej na kwotę 69 616 zł 86 gr., odmówił jej zapłaty podnosząc, iż nie potwierdził wykonania usług w marcu 2010 r. Skoro zarówno Sąd Okręgowy w zaskarżonym wyroku, jak również Sąd Apelacyjny w wyroku z dnia 27 maja 2015 r., I ACa 1677/14 ustalili, iż usługi serwisu nad systemem (...) Marzec 2010 r. były wykonywane w okresie poprzedzającym złożenie oświadczenia o odstąpieniu od umowy, to tym samym należy uznać, iż nie zachodzą podstawy do odmowy zapłaty za nie.

Natomiast, domagając się zapłaty kwoty 629 551 zł 74 gr. brutto, powód wzajemny wskazał, iż stanowi ona sumę wynagrodzenia ryczałtowego, które zgodnie z § 12 ust. 1 umowy było mu należne w wysokości po 69 616 zł 86 gr. brutto miesięcznie za gotowość do wykonywania usług określonych w § 3 ust. 1 a, b, c, d w okresie od dnia 1 kwietnia 2010 r. do dnia 31 grudnia 2010 r., czyli przez 9 miesięcy. Podkreślić należy, iż wynagrodzenie ryczałtowe płatne było niezależnie od liczby zgłoszeń (...) W.. Usług tych wykonawca faktycznie nie wykonywał, ponieważ uniemożliwił mu to zamawiający bezpodstawnie twierdząc, iż na skutek jego oświadczenia z dnia 29 marca 2010 r. o odstąpieniu od umowy stosunek prawny stron wygasł.

Jako podstawę dochodzonego roszczenia powód wzajemny wskazywał zarówno art. 471 k.c., jak również świadczenie umowne (oświadczenia pełnomocnika powoda wzajemnego złożone przed Sądem Okręgowym k-925 i Sądem Apelacyjnym k-1269 i k-1275). W ocenie Sądu Apelacyjnego roszczenie o zapłatę kwoty 629 551 zł 74 gr. brutto jest zasadne. Skoro oświadczenie (...) W. o odstąpieniu od umowy nie było skuteczne, to należy uznać, że stosunek obligacyjny stron ustał dopiero po upływie okresu, na jaki umowa z dnia 22 grudnia 2009 r., została zawarta, czyli w dniu 31 grudnia 2010 r. Wykonawca był gotów do realizacji umowy, ale świadczenie usług uniemożliwił mu zamawiający, odmawiając dopuszczenia konsultantów wykonawcy do świadczenia usług poprzez zablokowanie im dostępu do systemu (pisma S. do (...) W. k-515-518, oświadczenie konsultanta k-530). Zatem w tych okolicznościach, w ocenie Sądu Apelacyjnego, w okresie obowiązywania umowy powstało roszczenie powoda wzajemnego w stosunku do powoda głównego o wykonanie umowy, czyli zapłatę wynagrodzenia ryczałtowego za 9 miesięcy, po 69 616 zł 86 gr. miesięcznie.

Zarówno w judykaturze, jak również w doktrynie dominuje stanowisko, które Sąd odwoławczy w pełni podziela, iż co do zasady w sytuacji niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania wierzycielowi służy w pierwszej kolejności roszczenie o wykonanie zobowiązania w naturze, zgodnie z zasadą realnego wykonania zobowiązania.

Tak długo więc, jak strony łączy więź zobowiązaniowa, a świadczenie jest możliwe do spełnienia – wierzycielowi przysługuje przede wszystkim roszczenie o spełnienie świadczenia przez dłużnika zgodnie z treścią zobowiązania, przy czym może on także celem wymuszenia wykonania zobowiązania skorzystać z drogi sądowej, jak również może dochodzić swoich roszczeń w postępowaniu egzekucyjnym. Zakres przewidzianego w art. 471 k.c. roszczenia odszkodowawczego nie obejmuje umówionego świadczenia, jeżeli może być skutecznie dochodzone, a przypadek taki zachodzi z pewnością, gdy przedmiotem świadczenia jest określona w umowie, ustawie, zasadach współżycia społecznego i ustalonych zwyczajach suma pieniężna. Dopiero gdy uzyskanie świadczenia na drodze przymusu będzie niemożliwe, a jednocześnie nie znajdą jakiegokolwiek przyczyny, określone prawem, skutkujące wygaśnięciem zobowiązania – wówczas naruszenie zobowiązania uprawniało będzie wierzyciela do żądania naprawienia szkody (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 kwietnia 2008 r., V CSK 515/07, Lex 395257, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 18 grudnia 1985 r., III CZP 64/85, OSNC 1986/11/171, wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 20 listopada 2008 r., I ACa 595/08, Lex 491179., wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2009 r., II CSK 435/08, Lex nr 527121).

Powodowi wzajemnemu przysługiwało, na podstawie umowy wynagrodzenie w kwotach brutto, czyli z podatkiem VAT (§12 umowy). Natomiast tylko wtedy gdyby podstawą dochodzonych w powództwie wzajemnym roszczeń był art. 471 k.c., to zasądzona tytułem odszkodowania kwota, stanowiąca sumę wynagrodzeń ryczałtowych za okres 9 miesięcy, nie mogłaby obejmować podatku VAT. Odszkodowanie pozostaje poza zakresem opodatkowania podatkiem VAT, nie stanowi bowiem wynagrodzenia za wykonanie żadnej spośród czynności wymienionych w art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 11 marca 2004r. o podatku od towarów i usług (tekst jednolity Dz. U. z 2016 r., poz. 710, z późn.zm.), w szczególności odpłatnego świadczenia usług na terytorium kraju. Samo odszkodowanie nie może być natomiast uznane za świadczenie usługi. Ustawodawca nie zdefiniował jednak tego pojęcia. Biorąc jednak pod uwagę treść prawa cywilnego należy przyjąć, że istotą odszkodowania nie jest płatność za świadczenie, lecz rekompensata za szkodę. Istotne jest zatem aby dana płatność nie miała bezpośredniego związku z żadną czynnością mającą charakter świadczenia (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 2 września 2015 r., I ACa 220/15, LEX nr 1950654 oraz wyrok NSA w Warszawie z dnia 7 lipca 2016 r. I FSK 226/15, Lex 2067547).

Natomiast nie zostało w toku postępowania apelacyjnego wykazane, aby kwota należnego odszkodowania, nawet gdyby przysługiwało ono powodowi wzajemnemu z tytułu utraconych korzyści, powinna zostać pomniejszona o oszczędności, jakie uczynił lub powinien uczynić w okresie faktycznego niewykonania umowy, w szczególności z uwagi na oszczędności w wydatkach osobowych, czy rzeczowych. Jak bowiem wynika z oświadczenia powoda wzajemnego (oświadczenie k-1308-1309) nie doszło do zwolnień pracowników w związku ze złożeniem oświadczenia przez (...) W. o odstąpieniu od umowy. Okoliczność tę częściowo potwierdziły zeznania świadka K. S. (k-1299-1301), uznane przez Sąd Apelacyjny za wiarygodne, która z uwagi na upływ czasu nie pamiętała szczegółowych danych dotyczących kwestii zatrudnienia przez wykonawcę personelu niezbędnego dla potrzeb realizacji umowy. Z zeznań tych wynika jednak, że wykonawca świadczył usługi w specyficznej branży IT na rzecz klientów instytucjonalnych, równocześnie wielu w tym samym czasie. Ich pozyskanie odbywało się poprzez system zamówień publicznych, co może trwać nawet do 2 lat. Po zaprzestaniu świadczenia usług na rzecz (...) W., tj. od dnia 1 kwietnia 2010 r. do dnia 31 grudnia 2010 r. nowi klienci nie zostali w miejsce utraconego kontrahenta znalezieni. Ponadto opracowany system informatyczny miał charakter indywidualny, gdyż był dostosowany do potrzeb (...) W. i nie mógł zostać wykorzystany przy świadczeniu usług na rzecz innych podmiotów. Z uwagi na treść zeznań świadka K. S. oraz niekwestionowanego przez zamawiającego oświadczenia powoda wzajemnego, Sąd Okręgowy za zbędne uznał dalsze prowadzenie postępowania dowodowego w zakresie, zgłoszonego przez (...) spółkę akcyjną w Ł., dowodu z zeznań świadka K. B.. Zgodnie bowiem ze stanowiskiem orzecznictwa Sąd, na podstawie art. 217 § 3 k.p.c., może pominąć zgłoszone wnioski dowodowe lub odstąpić od przeprowadzenia dopuszczonych dowodów, jeżeli okoliczności sprawy zostały już dostatecznie wyjaśnione, tzn. wtedy, gdy chodzi o dowody na okoliczności, które zostały już wyjaśnione zgodnie z twierdzeniem wnioskodawcy (por. wyroki Sadu Najwyższego z dnia 15 października 1999 r., I PKN 316/99, OSNP 2001/5/151 i z dnia 26 września 1966 r., II CR 314/66, OSNC 1967/2/39).).

Prawidłowo Sąd Okręgowy zasądził odsetki za opóźnienie (art. 481 § 1 k.c.) od kwot dochodzonych w ramach powództwa wzajemnego, biorąc pod uwagę terminy płatności poszczególnych faktur wystawionych z tytułu

świadczonych usług (w łącznie wysokości 230.577zł75 gr.), a od kwoty kaucji gwarancyjnej 209.269 zł 37 gr. i wynagrodzenia ryczałtowego w kwocie 626.551zł 74 gr. za 9 miesięcy obowiązywania umowy, dopiero od dnia następnego po doręczeniu powodowi pozwu wzajemnego (potwierdzenie doręczenia k-670—671).

Uznając apelację za bezzasadną Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 385 k.p.c., orzekł o jej oddaleniu.

O kosztach postępowania apelacyjnego i zażaleniowego rozstrzygnięto stosownie do wyniku postępowania w oparciu o art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c., art. 108 § 1 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c., zasądzając od (...) W. na rzecz (...) spółki akcyjnej z siedzibą w Ł. kwotę 24 081 zł, a na rzecz (...) spółki akcyjnej z siedzibą w W. kwotę 5 400 zł. Wysokość kosztów zastępstwa prawnego pozwanych w postępowaniu apelacyjnym ustalono: w stosunku do (...) spółki akcyjnej z siedzibą w Ł. na podstawie § 6 pkt 7 oraz § 13 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu na kwotę 5400 zł, a w stosunku do (...) spółki akcyjnej z siedzibą w W. na podstawie § 6 pkt 7 w zw. z § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu - także na kwotę 5.400 zł. Natomiast wysokość kosztów zastępstwa prawnego w postępowaniu zażaleniowym na rzecz (...) spółki akcyjnej z siedzibą w Ł. Sąd Apelacyjny ustalił na kwotę 7200 zł, zgodnie z § 2 pkt 7 i § 10 ust. 2 pkt 2 w zw. z § 21 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie - w brzmieniu sprzed wejścia w życie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie opłat za czynności adwokackie.

Koszty zasadzone na rzecz (...) spółki akcyjnej z siedzibą w Ł. obejmują także uiszczoną opłatę od zażalenia do Sądu Najwyższego w wysokości 11 481 zł

Dorota Markiewicz Edyta Jefimko Maciej Dobrzyński